

Aktuálny stav v schvaľovaní stratégie „Z farmy na stôl“

V piatok 10. septembra prijali výbory Európskeho parlamentu pre poľnohospodárstvo (COMAGRI) a životné prostredie (COMENVI) svoje stanovisko k stratégii Z farmy na stôl. Podporili anapříklad výrazné zníženie pesticídov, vyčlenenie 10% plochy na krajinné prvky, zníženie hustoty hospodárskych zvierat či zákaz klieťkového chovu.



Stratégia obsahuje 37 konkrétnych opatrení, vrátane: zníženia používania rizikovosti pesticídov o 50%, zníženia používania hnojív o 20% (vrátane maštalného hnoja), zníženia predaja antimikrobiálnych látok pre hospodárske zvieratá o 50%, zvýšenia podielu ekologického poľnohospodárstva na 25% (súčasná úroveň je 8%), povinného harmonizovaného nutričného označovania na prednej časti obalov potravín.

Spoločné hlasovanie týchto dvoch výborov, ktoré zdieľajú právomoci k stratégii, zahŕňalo takmer 2 400 pozmeňujúcich a dopĺňujúcich návrhov. Výsledok hlasovania nemení samotnú stratégiu, ale definuje postoj Parlamentu. V pléne Európskeho parlamentu sa o stanovisku bude hlasovať v októbri.

Najväčší európsky poľnohospodársky zväz Copa-Cogeca, ktorého členom je aj SPPK, vydal po hlasovaní stanovisko, v ktorom znenie dohodnutého textu nepodporil. Odhlasované stanovisko podľa Copa-Cogeca obsahuje niekoľko nových požiadaviek – a to aj napriek upozorneniam veľkého počtu zainteresovaných strán na možné následky stratégie Z farmy na stôl a chýbajúcu analýzu dopadu. Podľa Copa-Cogeca niektoré návrhy spochybňujú potravinovú sebestačnosť a budúcnosť poľnohospodárstva a vidieckych oblastí EÚ. Ak chce EÚ uspieť, musí podporiť poľnohospodárov pragmatickým politickým rámcom založeným na realistických cieľoch, ktoré sú v súlade s jej obchodnou politikou (rovnaké podmienky pre dovoz) a poskytnúť potrebnú finančnú podporu a pomoc pre trvalo udržateľný prechod. Environmentálnu udržateľnosť nemožno oddeliť od sociálnej a ekonomickej udržateľnosti a táto synergia ide ruka v ruke s postupnými a pragmatickými cieľmi. Copa-Cogeca taktiež v svojom stanovisku vyzýva na metodologický prelom na úrovni EÚ: nie je možné pridávať ciele bez toho, aby sa zohľadnili náklady a dôsledky, ktoré návrhy prinesú.

Stratégia Z farmy na stôl je súčasťou Európskej zelenej dohody, ktorá má naplniť politický cieľ EÚ – dosiahnuť klimatickú neutralitu do roku 2050. Stratégia načrtáva, ako chce EÚ prepracovať potravinový systém, aby bol „spravodlivý, zdravý a šetrný k životnému prostrediu“. Je to po prvýkrát, čo má potravinová politika EÚ komplexnú stratégiu, ktorá zahŕňa všetky fázy potravinového systému (výroba, spracovanie a distribúcia, spotreba, potravinové straty a predchádzanie vzniku odpadu) a do centra pozornosti podľa vlastného znenia umiestňuje spotrebiteľov a výrobcov. Stratégia obsahuje 37 konkrétnych opatrení, vrátane: zníženia používania rizikovosti pesticídov o 50%, zníženia používania hnojív o 20% (vrátane maštalného hnoja), zníženia predaja antimikrobiálnych látok pre hospodárske zvieratá o 50%, zvýšenia podielu ekologického poľnohospodárstva na 25% (súčasná úroveň je 8%), povinného harmonizovaného nutričného označovania na prednej časti obalov potravín.

Ak má byť stratégia uplatnená, bude musieť byť pretavená do úpravy existujúcich právnych predpisov a nových právnych predpisov. Stratégia sama osebe totiž nie je legislatívnym návrhom, ale skôr načrtnutím rámca pre budúci potravinový systém. Obvyklý proces posudzovania vplyvu a konzultácií a riadny legislatívny proces sa bude týkať až konkrétnych legislatívnych návrhov. To je hlavný dôvod, prečo Komisia doteraz k stratégii nevypracovala hodnotenie vplyvu. To bolo kritizované množstvom poľnohospodárskych a potravinárskych organizácií naprieč EÚ, čo je opodstatnené, keďže už stratégia sama o sebe obsahuje konkrétne ciele, ktorých dopad na agropotravinársky sektor sa dá analyzovať a môže byť značný.



Paradoxne, [dopadový štúdiu](#) stratégie zverejnilo na záver minulého roka americké ministerstvo poľnohospodárstva. V auguste tohto roka zverejnilo k stratégii [štúdiu](#) aj Spoločné výskumné centrum (JRC) – interný vedecký útvar Komisie. Autori síce [štúdiu](#) nepovažujú za analýzu dopadov pre jej obmedzenú výpovednú hodnotu, ale výsledky sú v zhode s výsledkami predchádzajúcej analýzy: stratégia Z farmy na stôl v jej súčasnej podobe povedie k značnému poklesu produkcie a značným dodatočným nákladom pre výrobcov. Aj keby zo stratégie vyplynulo zníženie poľnohospodárskych emisií EÚ, veľká časť tohto zníženia by pochádzala z premiestnenia produkcie EÚ do tretích krajín. Tieto tvrdenia boli výborom COMENVI a COMAGRI doručené pred minulotýždňovým hlasovaním ako [spoločné vyhlásenie](#) 26 asociácií zastupujúcich európskych poľnohospodárov a potravinárov.

Poslanci výborov však aj napriek týmto zisteniam a bez ďalších konzultácií prijali v hlasovaní dodatočné návrhy odtrhnuté od reality v agropotravinárskom sektore. Na nový návrh pritom stačila aj malá skupinka poslancov (napr. skupina v zložení Martin Hojsík, Michal Wiezik, Pascal Canfin, Sophia in 't Veld, Irena Joveva, Nicolae Ștefănuță, Catherine Chabaud), ktorí do parlamentného textu opätovne presadili cieľ Komisie vyčleniť pre krajinné prvky s vysokou rozmanitosťou aspoň 10% poľnohospodárskej plochy alebo výzvu členským štátom, aby monitorovali biodiverzitu na poľnohospodárskej pôde, na základe čoho budú hodnotené politiky EÚ.

Stanovisko dvoch výborov zahŕňa záväzné ciele redukcie pesticídov, ktoré by ale malo závisieť na dostupnosti bezpečnejších a účinných alternatív, pričom by mali byť brané do úvahy aj rozdielne východzie pozície členských štátov. Výbory podporili tiež prijatie cieľov (v rámci revízie strategických plánov) pre zníženie emisií z poľnohospodárstva a súvisiaceho využívania pôdy – a to aj riešením hustoty hospodárskych zvierat. Podporená bola aj extenzívna živočíšna výroba. Výbory podporili zákaz klietkových chovov po roku 2027 s dostatočným prechodným obdobím. V stanovisku je aj výzva Komisii, aby povinné a harmonizované označovanie nutričných hodnôt na prednej strane obalov potravín bolo vypracované na základe vedeckých podkladov.

Dlhodobá udržateľnosť a spravodlivosť potravinových systémov je podľa stanoviska výborov najefektívnejšie dosiahnuteľná zavedením skutočných cien potravín, ktoré odrážajú reálne náklady na výrobu ako aj dopad na životné prostredie. V tejto súvislosti bola podporená flexibilita členských krajín pri rozlišovaní sadzieb DPH na potraviny s rôznym dopadom na zdravie a životné prostredie. Výbory tiež podporili reformuláciu potravín a stanovenie maximálnych limitov soli, cukru a tukov v potravinách.

Povinné označovanie obsahu živín a pôvodu a informácie o životných podmienkach zvierat a udržateľnosti pri všetkých potravinárskych výrobkoch spolu s poskytovaním informácií o skutočných nákladoch na výrobu má podľa schváleného textu pomôcť nasmerovať spotrebiteľa k zdravej, udržateľnej a bezpečnej výžive. Taktiež sa však otvára priestor pre rôzne interpretácie uvedených kategórií a ich zneužitie pre konkrétne ciele, ktoré budú skôr ideologicky ako vedecky podložené. Toto „nálepkovanie“ potravín môže neoprávnene diskriminovať konkrétne produkty a zavádzať spotrebiteľov – ako je vidieť v súčasnej debate okolo Nutriscore. V prípade slovenského agropotravinárstva môže uvedené označovanie spôsobiť ďalšie zaostávanie, keďže naši producenti sa na získanie obdobných certifikácií nepripravujú v takej miere ako zahraniční konkurenti. Je tiež nereálne určiť skutočné ceny potravín pre základné potravinové komodity mimo trhu. Jedine trh je schopný stanoviť „skutočnú cenu“ – ani ten najsofistikovanejší softvér nie je schopný vziať do úvahy obrovský súbor faktorov vplývajúcich na cenu a ich kontinuálnu zmenu v čase. Skreslenie cien výrazne súvisí s poľnohospodárskymi podporami, ktoré text v tejto súvislosti nespomína, ale sa uberať smerom k diferenciacii sadzieb DPH, čo nie je najšťastnejšie riešenie, keďže empirické skúsenosti ukazujú, že krajiny po znížení DPH nezaznamenali proporčné, resp. významné premietnutie do cien. A to, že ceny potravín nezahŕňajú environmentálny dopad, nie je zlyhanie trhu, ale fakt, že pred priradením vlastníckych práv a trhovým riešením environmentálnych nákladov sa všeobecne vo vyspelých krajinách uprednostnila regulácia.

Významné budú tiež výsledky Wageningenskej univerzity, ktorej európske poľnohospodárske organizácie vrátane Copa-Cogeca, Euroseeds, Fertilizers Europe a CropLife Europe zadali spracovať hodnotenie vplyvu stratégie Z farmy na stôl a Stratégie EÚ v oblasti biodiverzity, keďže Európska komisia dlhodobo nereagovala (a nereaguje) na výzvy odbornej verejnosti na spracovanie kumulatívnych dopadových štúdií. Výsledky by mali byť zverejnené koncom septembra 2021, resp. začiatkom októbra 2021.